

Zvyšovať, či nezvyšovať (dôchodok z II. piliera)?

Zdroj: Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky Autor: Juraj Cenker, riaditeľ odboru dôchodkového sporenia MPSVR SR



Otázka hodná Shakespeara. Snáď mi divadelní umelci odpustia, ak poviem, že v tomto prípade ide o viac než len drámu odohrávajúcú sa na divadelných doskách. Touto otázkou sme sa v rámci nadrezortnej pracovnej skupiny podieľajúcej sa na príprave tzv. anuitnej novely, upravujúcej vyplácanie dôchodkov z II. piliera, pomerne dlho zaoberali. Aj keď by sa tak na prvý pohľad nemuselo

zdať, odpoveď na túto otázku nie je až taká jednoduchá. Pred obdobnú otázku budú postavení i mnohí z budúcich poberateľov dôchodkov z II. piliera, keďže zákon o starobnom dôchodkovom sporení – tak ako to anuitná novela navrhuje – bude umožňovať voľbu dôchodku so zvyšovaním, aj bez zvyšovania. Bude teda na sporiteľovi, aby sa rozhodol, aký variant si vyberie. Bolo správne sporiteľov pred takúto voľbu postaviť? Spravili sme dobre, ak sme takúto voľbu umožnili? Poďme sa spolu pozrieť na zvyšovanie dôchodkov z II. piliera bližšie.

Čo budem mať na výber?

Ako už bolo v predchádzajúcich častiach našej „minisérie“ k anuitnej novele povedané, z II. piliera sa budú vyplácať starobné, predčasné starobné a pozostalostné dôchodky. Jednotlivé druhy dôchodkov sa budú vyplácať tromi základnými spôsobmi – formami. Sú nimi doživotný dôchodok, dočasný dôchodok a programový výber. Z médií k téme výplaty dôchodkov z II. piliera zväčša zaznieva, že druhá a tretia možnosť je určená len úzkemu okruhu veľmi bohatých ľudí. Nie je tomu úplne tak, ale k tomu si povieme viac v ďalších častiach. S doživotným dôchodkom však možnosť voľby ani zďaleka nekončí. Práve s touto formou výplaty sú spojené viaceré možnosti, ktoré dočasný dôchodok ani programový výber ponúkať nebudú. Okrem obligátnej otázky kedy odísť do dôchodku a ktorú z poisťovní si zvoliť, si sporiteľ – budúci dôchodca – bude musieť zodpovedať to, či si vybrať doživotný dôchodok bez pozostalostného krytia alebo s pozostalostným krytím (ročným alebo dvojročným) a rovnako i to, či si zvoliť doživotný dôchodok so zvyšovaním alebo bez zvyšovania.

Prečo si (ne)zvoliť zvyšovanie dôchodku

otázka stála tak, či ste ochotný akceptovať 20 % zníženie platu, ktoré Vám zaručí v ďalších rokoch každoročný nárast príjmu o 2 %, odpovedali by ste rovnako? Jednoznačná správna a univerzálna odpoveď na takúto otázku asi neexistuje a závisí tak od situácie a osobných preferencií jednotlivca, ako i od budúceho vývoja makroekonomických ukazovateľov, najmä rastu cien. Čo však môžeme povedať určite je to, že zvyšovanie dôchodku má svoju cenu.

Cena zvyšovania

Pri stanovení mesačnej sumy Vášho dôchodku môže poisťovňa kalkulovať len s dvomi individuálnymi atribútmi – výškou Vašej nasporenej sumy a s Vaším vekom. Čím viac sa Vám pred odchodom do dôchodku podarilo v DSS nasporiť, tým vyšší dôchodok Vám poisťovňa bude môcť ponúknuť. Obdobne platí, že čím neskôr sa rozhodnete o dôchodok požiadať, tým vyššiu mesačnú sumu dôchodku Vám bude poisťovňa vyplácať, pretože s narastajúcim vekom sa predpokladaná doba výplaty doživotného dôchodku skraca. Cenu dôchodku, resp. výšku mesačnej sumy dôchodku, ktorú Vám poisťovňa začne vyplácať, môžete však ovplyvniť i svojimi ďalšími rozhodnutiami.

Základným variantom doživotného dôchodku je „sólo“ dôchodok vyplácaný v konštantnej výške doživotne. Takýmto poistným produktom si môžete zabezpečiť krytie základného a hlavného rizika spätého s dôchodkom – riziko dlhovekosti. Kúpou doživotného dôchodku si zabezpečíte, že Vám poisťovňa bude vyplácať Váš dôchodok v garantovanej výške pokiaľ budete žiť, či už to bude ďalších 10, 20 alebo 40 rokov. Ako sme si povedali, k doživotnému dôchodku si môžete prikúpiť krytie pre pozostalých a to jednoročné alebo dvojročné. Voľbou pozostalostného krytia takto zabezpečujete i svojich blízkych, čo však je služba navyše. V takomto prípade platíte poisťovní nie len za to, že bude kryť Vaše riziko dlhovekosti, ale i za to, že Vaším blízkym bude po stanovenú dobu vyplácať Váš dôchodok i po Vašej smrti. Keďže však suma, ktorú ste si v DSS počas Vášho života nasporili, je stále jedna a tá istá a keďže si v prípade doživotného dôchodku s pozostalostným krytím kupujete od poisťovne v podstate dve služby (doživotný dôchodok pre Vás a pozostalostný dôchodok pre Vašich blízkych), nasporená suma z DSS sa rozdelí medzi tieto dve služby. Tým pádom zostane o niečo menej na Vaše doživotné krytie a výška mesačnej sumy dôchodku, ktorú Vám bude poisťovňa až do Vašej smrti vyplácať, sa zákonite zníži. Obdobným spôsobom môžeme vysvetliť ako vnímať „cenu“, ktorú zaplatíte za to, že Vám poisťovňa bude vyplácať každý rok niečo vyšší dôchodok. Rozdiel medzi doživotným dôchodkom a doživotným dôchodkom so zvyšovaním a teda i „cenu“, ktorú v prípade dôchodku so zvyšovaním platíte v podobe nižšieho dôchodku vyplácaného v prvých rokoch, ilustruje nasledovný modelový príklad:

Modelový ilustračný príklad:

a) Doživotný dôchodok

Pán XY sa rozhodol požiadať o dôchodok z II. piliera. Na svojom osobnom dôchodkovom účte v DSS má nasporenú sumu vo výške 10 000 €. Sociálna poisťovňa mu zašle ponukový list s ponukami od poisťovní, na základe ktorého sa rozhodne pre nákup doživotného dôchodku od poisťovne ABC. S poisťovňou ABC uzavrie zmluvu o poistení dôchodku a zaplatí jednorazové poistné vo výške 10 000 € (hodnota úspor na osobnom dôchodkovom účte vedenom v DSS). Za túto sumu sa poisťovňa ABC zaviazá doživotne vyplácať dôchodok v konštantnej výške 50 € mesačne, bez ohľadu na to, ako dlho bude pán XY žiť.

b) Doživotný dôchodok so zvyšovaním

Pán XY sa rozhodol požiadať o dôchodok z II. piliera. Na svojom osobnom dôchodkovom účte v DSS má nasporenú sumu vo výške 10 000 €. Sociálna poisťovňa mu zašle ponukový list s ponukami od poisťovní, na základe ktorého sa rozhodne pre nákup doživotného

dôchodku so zvyšovaním od poisťovne ABC. S poisťovňou ABC uzavrie zmluvu o poistení dôchodku a zaplatí jednorazové poistné vo výške 10 000 € (hodnota úspor na osobnom dôchodkovom účte vedenom v DSS). Za túto sumu sa poisťovňa ABC zaviazne pánovi XY doživotne vyplácať dôchodok. Mesačná suma dôchodku bude v prvom roku stanovená vo výške 41,02 € pričom bude každoročne rásť o 2 %. Výška Vášho dôchodku v druhom roku bude 41,84 €, v treťom roku 42,67 €, ... , v pätnástom roku 54,12 €, ... , v dvadsiatom roku 59,75 €, atď. až pokým bude žiť. Uvedený príklad je len ilustračný a slúži iba na porovnanie variantov doživotného dôchodku.

Inflácia a strata kúpyschopnosti

Práve inflácia a s ňou spojený pokles kúpyschopnosti je tým hlavným dôvodom, na strane argumentov prečo sa rozhodnúť pre dôchodok so zvyšovaním. Treba si uvedomiť, že doživotný dôchodok z II. piliera budete s veľkou pravdepodobnosťou poberať počas pomerne dlhšieho obdobia. Stredná dĺžka dožitia vo veku 65 rokov je u mužov 14 rokov a u žien 18 rokov – t.j. v priemere 16 rokov. Vzhľadom na všeobecný dôchodkový vek 62 rokov to znamená v priemere 19 rokov výplaty dôchodku. A tu je na mieste položiť si nasledovnú otázku. Dokážete si predstaviť, že by ste si Vaše potreby dokázali zabezpečiť príjmom, ktorého výška by sa Vám za posledných 19 rokov nijako nezmenila? Možno Vám k odpovedi dopomôžu i nasledovné čísla:

Rok	Minimálna mzda		Priemerná mzda	
	SKK	EUR	SKK	EUR
1994	2 450	81,33	6 294	208,92
2013	10 173	337,7	25 065	832

Samozrejme, inflácia v uvedenom období dosahovala podstatne vyššie hodnoty ako je tomu dnes. V súčasnom období dosahuje rast cien historicky najnižšie hodnoty – posledné čísla z Eurostatu hovoria dokonca o nulovej inflácii. Uvedené je úzko späté s toľko skloňovanou finančnou krízou, ktorá má dopad i na našu ekonomiku a teda i na spomalenie, či dokonca zastavenie rastu cien. Ekonomika sa však pohybuje v cykloch a žiadna kríza netrvá večne. S postupným prebudením sa ekonomiky možno očakávať i priestor na nárast cien. Ak by ste sa spýtali 10 odborníkov na to, akú infláciu možno očakávať o 10 -15 rokov, asi by ste dostali 10 rôznych odpovedí. Predpovedať vývoj inflácie na tak dlhé obdobie je pomerne ťažké a presný výsledok Vám nikto negarantuje. Ak by sme si však zobrali na pomoc strednodobý inflačný cieľ Európskej centrálnej banky (cca 2 % p.a.), tak strata kúpyschopnosti v dôsledku poklesu reálnej hodnoty dôchodku vyplácaného v konštantnej výške by za 19 rokov bola viac než 30 %. Inými slovami, na sklonku Vášho života by ste si mohli dovoliť o tretinu menej ako pri odchode do dôchodku.

Krivka spotreby alebo aký príjem na dôchodku budem potrebovať

Štruktúra ako i výška výdavkov jednotlivca sa po odchode do dôchodku zvykne zmeniť. Ak som pred odchodom do dôchodku musel každodenne za robotou cestovať, po odchode na dôchodok už nemusím, čím ušetrím na cestovných nákladoch. Ak mám záhradku, na ktorú som si popri práci veľa času nenašiel, na dôchodku tomu bude inak a aspoň v sezóne môžem mať vlastné čerstvé a chutné ovocie a zeleninu a ušetrím za nákup v supermarkete. Štruktúra výdavkov po odchode na dôchodok samozrejme závisí i od množstva iných individuálnych faktorov. Niektorí je pri odchode na dôchodok zdravý ako rybička, plný energie a chce si svoje najbližšie roky na dôchodku pokiaľ mu zdravie a sily stačia v rámci svojich možností užiť – socializuje sa, chodí za kultúrou, cestuje a podobne. Niektorí je zase rád, že si môže užiť slniečko na verande, v pokoji si prečítať noviny a žiadne stresy, či cestovanie mu vonkoncom nechýbajú. Vo všeobecnosti však možno povedať, že krivka spotreby jednotlivca po odchode na dôchodok zvyčajne skokovo poklesne (čo je dané aj menšími potrebami na výdavkovej strane zároveň však i citelne nižším príjmom), s narastajúcim vekom pomaly klesá (s vyšším vekom má človek menej energie na aktivity ako cestovanie a pod.) a ku sklonku života opäť rastie (z dôvodu potreby vo zvýšenej miere financovať svoje zdravie – lieky, zdravotná starostlivosť, opatrovateľské služby a pod.).

Prečo sme sa rozhodli pre možnosť voľby

Vráťme sa teda k otázkam, ktoré sme si položili v úvode nášho článku. Vidíme, že zodpovedanie otázky či si zvoliť doživotný dôchodok so zvyšovaním alebo bez zvyšovania nie je až také jednoduché. Existujú argumenty za (dopady inflácie), proti (väčší pokles príjmu pri odchode do dôchodku) aj niečo medzitým (individuálny vývoj štruktúry a výšky výdavkov dôchodcu). Bolo teda naozaj správne postaviť sporiteľov pred takúto voľbu? Spravili sme dobre, ak sme takúto voľbu umožnili? Pevne verím, že áno a na záver ponúkam dva z radu argumentov, prečo si myslím, že je tomu tak.

Garancia ochrany pred infláciou nie je sto percentná

Snaha ochrániť doživotný dôchodok pred dopadmi inflácie je určite pozitívna. V prípade doživotného dôchodku so zvyšovaním však nepôjde o 100 % garanciu ochrany dôchodku pred infláciou (takáto ochrana by bola drahšia). V prípade voľby dôchodku so zvyšovaním sa suma vyplácaného dôchodku bude každoročne zvyšovať o vopred dohodnuté (v zmluve garantované) percento. Výšku tohto percenta bude stanovovať Národná banka Slovenska a bude zohľadňovať strednodobý inflačný cieľ Európskej centrálnej banky. Ako sme si však povedali, predpovedať infláciu na dlhé roky dopredu (v prípade doživotných dôchodkov niekedy až desaťročia), je takmer nemožné. Preto ak v danom roku dosiahne inflácia vyššiu hodnotu, než percento zvyšovania, ktoré máte dohodnuté v zmluve, kúpyschopnosť Vášho dôchodku čiastočne klesá. Nie síce o toľko, ako by klesla v prípade doživotného dôchodku (bez zvyšovania), ale o niečo predsa. V prípade, že inflácia dosiahne v danom roku nižšiu hodnotu ako percento zvyšovanie, ktoré máte dohodnuté v zmluve, rastie nielen nominálna,

ale i reálna hodnota Vášho dôchodku. Zvyšovanie dôchodku teda negarantuje 100 % ochranu pred infláciou, avšak „iba“ zmierňuje jej dopady.

Povinné zvyšovanie = menej doživotných dôchodkov

Priemerná výška nasporenej sumy, s ktorou budú v prvých rokoch odchádzať sporitelia z DSS do poisťovní, nebude nijako závatne vysoká. Nižšia suma, ktorú si sporiteľ do poisťovne donesie, znamená nižšiu mesačnú sumu dôchodku, ktorú mu bude poisťovňa schopná ponúknuť. Pokles pod istú hodnotu však už nemusí byť rentabilný. Vzhľadom na to, že každá poisťovňa si bude môcť určiť v akej minimálnej mesačnej výške bude doživotné dôchodky vyplácať, povinnosť kúpy doživotného dôchodku so zvyšovaním by najmä v prvých rokoch v prípade citeľnej skupiny sporiteľov spôsobila nežiaduci efekt – dôchodok vyplácaný doživotne by sa stal pre nich takým drahým produktom, že by si ho nemohli dovoliť. Novela zákona samozrejme myslí i na takých sporiteľov a v ponuke pre nich budú dôchodky vyplácané dočasne, počas istej doby. Naším primárny cieľom však bolo poskytnúť čo najširšej skupine sporiteľov možnosť doživotného zabezpečenia.

A čo vy? Čo myslíte? Zvyšovať, či nezvyšovať?